Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTES
TAMĀRAS ČAPETAS [*TAMARA ĆAPETA*]
SECINĀJUMI,
sniegti 2025. gada 25. septembrī[1]

Lieta C-434/24

JD

pret

Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale – Agenția de Plăți și Intervenție pentru Agricultură (APIA) – Centrul Județean Bistrița-Năsăud

(*Curtea de Apel Cluj* (Kluža apelācijas tiesa, Rumānija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Lauksaimniecība – Kopējā lauksaimniecības politika – Tiešā atbalsta shēmas – Vienotā platībmaksājuma shēma – Regula (ES) Nr. 1306/2013 – 63. panta 1. punkts – Atbalsta atsaukšana – Attiecināmības kritēriju neievērošana – Lauksaimniecības zemes nomas līguma atcelšana ar atpakaļejošu spēku – Samērīguma princips

I. Ievads

1. Šis *Curtea de Apel Cluj* (Kluža apelācijas tiesa, Rumānija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu attiecas uz Regulas (ES) Nr. 1306/2013[2] par kopējās lauksaimniecības politikas (turpmāk tekstā – "KLP") finansēšanu, pārvaldību un uzraudzību 63. panta 1. punkta interpretāciju.

2. Regulas Nr. 1306/2013 63. panta 1. punktā paredzēta saņēmējam jau piešķirtā finansiālā atbalsta atsaukšana gadījumā, ja viņš neievēro atbalsta piešķiršanas attiecināmības kritērijus.

3. Galvenā problēma šajā lietā skar to, vai attiecīgās lauksaimniecības zemes nomas līguma atcelšana ar atpakaļejošu spēku lauksaimniekam rada situāciju, kurā viņš neatbilst attiecināmības kritērijiem, tādējādi attaisnojot atbalsta atsaukšanu, pamatojoties uz minēto tiesību normu.

[1] Oriģinālvaloda – angļu.

[2] Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra Regula par kopējās lauksaimniecības politikas finansēšanu, pārvaldību un uzraudzību un Padomes Regulu (EEK) Nr. 352/78, (EK) Nr. 165/94, (EK) Nr. 2799/98, (EK) Nr. 814/2000, (EK) Nr. 1290/2005 un (EK) Nr. 485/2008 atcelšanu (OV 2013, L 347, 549. lpp.), redakcijā ar grozījumiem. Tā tika aizstāta ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) 2021/2116 (2021. gada 2. decembris) par kopējās lauksaimniecības politikas finansēšanu, pārvaldību un uzraudzību un Padomes Regulas Nr. 1306/2013 atcelšanu (OV 2021, L 435, 187. lpp.).

II. Atbilstošās tiesību normas

A. Eiropas Savienības tiesības

4. Regulas Nr. 1306/2013 63. panta 1. punktā noteikts:

"Ja konstatē, ka atbalsta saņēmējs neatbilst atbalsta piešķiršanas kritērijiem, saistībām vai citiem pienākumiem, kas attiecas uz palīdzības vai atbalsta piešķiršanas nosacījumiem saskaņā ar lauksaimniecības nozares tiesību aktiem, atbalstu neizmaksā vai atsauc pilnībā vai daļēji, un attiecīgā gadījumā atbilstīgās maksājumtiesības, kas minētas Regulas (ES) Nr. 1307/2013 21. pantā, nepiešķir vai atsauc.

Ja neatbilstība skar valsts vai Savienības noteikumus par publisko iepirkumu, neizmaksājamo vai atsaucamo atbalsta daļu nosaka, pamatojoties uz neatbilstības smaguma pakāpi un saskaņā ar samērīguma principu. Darījuma likumību un pareizību var ietekmēt tikai līdz neizmaksājamā vai atsaucamā atbalsta daļas līmenim."

B. Rumānijas tiesības

5. *Codul civil* (Civilkodekss) 1254. pantā noteikts:

"1. Līgums, kas ir pilnībā spēkā neesošs vai atcelts, tiek uzskatīts par tādu, kas nekad nav ticis noslēgts.

2. Saskaņā ar likuma nosacījumiem līguma atcelšana izraisa uz šī līguma pamata noslēgtu vēlāku tiesību aktu atzīšanu par spēkā neesošiem.

3. Ja līgums tiek atcelts, katra puse atlīdzina otrai pusei natūrā vai līdzvērtīgi par saņemtajiem pakalpojumiem saskaņā ar 1639. līdz 1647. panta noteikumiem, pat ja šie pakalpojumi sniegti secīgi vai ir bijuši nepārtraukti."

6. *OUG* Nr. 66/2011 [3] 6. panta 1. punktā noteikts:

"Iestādēm, kuru kompetencē ir Eiropas fondu pārvaldība, ir pienākums pilnībā vai daļēji izslēgt no atmaksas/apmaksas tos saņēmēju veiktos un deklarētos izdevumus, kas neatbilst likumības, pareizības vai atbilstības nosacījumiem, kuri noteikti spēkā esošajos valsts un Savienības tiesību aktos, ja maksājuma pieprasījumu pārbaudes procedūrā tās konstatē šādu izdevumu esību."

[3] *Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 66/2011 privind prevenirea, constatarea și sancționarea neregulilor apărute în obținerea și utilizarea fondurilor europene și/sau a fondurilor publice naționale aferente acestora* (Valdības ārkārtas rīkojums Nr. 66/2011 par tādu pārkāpumu novēršanu, konstatēšanu un sodīšanu, kas saistīti ar Eiropas fondu līdzekļu un/vai ar tiem saistīto valsts publisko fondu līdzekļu saņemšanu un izmantošanu; turpmāk tekstā – "*OUG* Nr. 66/2011"), redakcijā, kas piemērojama pamatlietā.

7. *OUG* Nr. 3/2015[4] 8. panta 1. punkta n) apakšpunktā noteikts:

"Lai saņemtu 1. panta 2. punktā paredzētos tiešos maksājumus, lauksaimniekiem [..] vienotā maksājuma pieteikuma vai tajā izdarīto izmaiņu iesniegšanas brīdī jāuzrāda nepieciešamie dokumenti, kas pierāda, ka tie lauksaimniecības zemi, tostarp ekoloģiski nozīmīgas teritorijas, un dzīvniekus izmanto likumīgi. Šie dokumenti jāparaksta pirms vienotā maksājuma pieteikuma iesniegšanas, un tiem jābūt derīgiem vismaz līdz pieprasījumu gada 1. decembrim."

8. Rīkojuma Nr. 619/2015[5] 5. panta 2. punktā noteikts:

"Dokumenti, kas pierāda, ka deklarētā atbalsttiesīgā zeme ir lauksaimnieka rīcībā saskaņā ar [*OUG* Nr. 3/2015] 8. panta 1. punkta n) apakšpunktu, ir:

[..]

b) lauksaimniecības zemes nomas/koncesijas līguma, kas noslēgts starp lauksaimnieku un administratīvi teritoriālajām vienībām, oriģinālekspemplāra apliecināta kopija;

[..]."

III. Pamatlieta, prejudiciālie jautājumi un tiesvedība Tiesā

9. 2018. gada 24. maijā JD noslēdza līgumu ar Kiokišas [*Chiochiș*] (Rumānija) pašvaldības vietējo padomi par 58,32 hektāru ganību platības nomu (turpmāk tekstā – "nomas līgums").

10. Aptuveni gadu vēlāk – 2019. gada 10. maijā JD iesniedza pieteikumu finansiālā atbalsta saņemšanai par 2019. gadu, aptverot 41,69 hektāru ganību platības, kas viņam bija piešķirta saskaņā ar šo nomas līgumu. Šo atbalstu, ko JD saņēma, finansēja no ES lauksaimniecības fondiem, it īpaši no vienotā platībmaksājuma shēmas (turpmāk tekstā – "VPMS"), kā arī no valsts līdzekļiem.

11. Tajā pašā dienā, kad JD iesniedza pieteikumu par finansiālā atbalsta saņemšanu, proti, 2019. gada 10. maijā, *Tribunalul Bistrița-Năsăud* (Bistricas-Neseudas apgabaltiesa, Rumānija) atcēla procedūru, ar kuru JD tika piešķirta ganību platība[6]. Šis spriedums tika pasludināts, pamatojoties uz tiesas konstatēto, ka nebija ievērotas Rumānijas tiesībās noteiktās prasības

[4] *Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 3/2015 pentru aprobarea schemelor de plăți care se aplică în agricultură în perioada 2015-2020 și pentru modificarea articolului 2 din Legea nr. 36/1991 privind societățile agricole și alte forme de asociere în agricultură* (Valdības ārkārtas rīkojums Nr. 3/2015, ar ko apstiprināti maksājumu režīmi, kuri piemērojami lauksaimniecības jomā laikposmā no 2015. līdz 2020. gadam, un grozīts Likuma Nr. 36/1991 par lauksaimniecības uzņēmumiem un cita veida apvienībām lauksaimniecības jomā 2. pants; turpmāk tekstā – "*OUG* Nr. 3/2015"), redakcijā, kas piemērojama pamatlietā atbilstoši lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu formulējumam.

[5] *Ordinul ministrului agriculturii si dezvoltării rurale nr. 619/2015 pentru aprobarea criteriilor de eligibilitate, condițiilor specifice și a modului de implementare a schemelor de plăți prevăzute la articolul 1 alineatele (2) și (3) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 3/2015 pentru aprobarea schemelor de plăți care se aplică în agricultură în perioada 2015-2020 și pentru modificarea articolului 2 din Legea nr. 36/1991 privind societățile agricole și alte forme de asociere în agricultură, precum și a condițiilor specifice de implementare pentru măsurile compensatorii de dezvoltare rurală aplicabile pe terenurile agricole, prevăzute în Programul Național de Dezvoltare Rurală 2014-2020* (Lauksaimniecības un lauku attīstības ministra rīkojums Nr. 619/2015, ar ko apstiprina attiecināmības kritērijus, īpašos nosacījumus un kārtību attiecībā uz maksājumu režīmiem, kas paredzēti [*OUG* Nr. 3/2015] 1. panta 2. un 3. punktā, kā arī īpašos nosacījumus kompensāciju pasākumu lauku attīstībai īstenošanai, kas piemērojami lauksaimniecības zemei un paredzēti Valsts lauku attīstības programmā 2014.–2020. gadam; turpmāk tekstā – "Rīkojums Nr. 619/2015"), redakcijā, kas piemērojama pamatlietā.

[6] Spriedums civillietā Nr. 151/2019, RO:TBBNS:2019:006.000151 (izlasīts ar mašīntulkošanas palīdzību). Kā norādīts minētajā spriedumā, šo tiesvedību pret Kiokišas pašvaldību, šīs pašvaldības mēru un vietējo padomi bija uzsākusi persona, kas nebija uzvarējusi procedūrā par aplūkotās ganību platības nomu; arī JD bija puse šajā tiesvedībā.

attiecībā uz ganību platības piešķiršanas procedūru, jo vietējā padome noteiktajā termiņā nebija publicējusi paziņojumu par līguma noslēgšanu tiešo sarunu ceļā. Šī sprieduma dēļ visi turpmākie akti, tostarp nomas līgums, tika atcelti ar atpakaļejošu spēku.

12. Ar 2020. gada 5. marta spriedumu [7] *Curtea de Apel Cluj* (Klužas apelācijas tiesa) noraidīja JD iesniegto apelācijas sūdzību par pirmās instances spriedumu kā novēlotu.

13. 2022. gada 24. novembrī pēc izmeklēšanas beigām, uzzinājusi, ka nomas līgums ticis atcelts, *APIA* [8] kā kompetentā iestāde izdeva paziņojumu, pieprasot JD atmaksāt visu finansiālā atbalsta summu [9].

14. JD par šo paziņojumu iesniedza sūdzību *APIA*: tā tika noraidīta ar 2023. gada 5. janvāra lēmumu.

15. Tad JD šo *APIA* lēmumu apstrīdēja *Tribunalul Bistrița-Năsăud* (Bistricas-Neseudas apgabaltiesa).

16. Šī tiesa JD prasību noraidīja 2023. gada 15. jūnijā [10]. Tā nosprieda, ka saskaņā ar Rumānijas tiesībām nomas līgums, kura dēļ piešķirts finansiālais atbalsts, tika uzskatīts par tādu, kas nekad nav ticis noslēgts. Vienlaikus, lai varētu saņemt finansiālu atbalstu, lauksaimniekiem jāizpilda noteikti atbilstības kritēriji, tostarp to rīcībā jābūt dokumentam, kas pierāda, ka attiecīgā lauksaimniecības zeme tiem nodota lietojumā. Tādējādi šī tiesa apstiprināja, ka JD jāatmaksā nepamatoti saņemtās summas, un uzskatīja, ka šī atmaksa nav administratīvs sods, tāpēc JD vainas neesībai nav nozīmes.

17. JD šo spriedumu pārsūdzēja *Curtea de Apel Cluj* (Klužas apelācijas tiesa), kas šajā lietā ir iesniedzējtiesa.

18. Šī tiesa šaubās, vai minētajā lietā runa ir par situāciju, kurā finansiālā atbalsta saņēmējs neatbilst attiecināmības kritērijiem Regulas Nr. 1306/2013 63. panta 1. punkta izpratnē. Tā norāda, ka tad, ja līgums atcelts ar atpakaļejošu spēku, atbalsta saņēmējs pieteikuma iesniegšanas brīdī – un līdz ar to līdz līguma atcelšanas brīdim – atbilda attiecināmības kritērijiem saistībā ar zemes likumīgu izmantošanu. Tomēr neatkarīgi no atbalsta saņēmēja vainas līguma atcelšanai ir atpakaļejošs spēks, tostarp attiecībā uz pieteikuma iesniegšanas brīdi.

19. Iesniedzējtiesa uzskata, ka Regulas Nr. 1306/2013 63. panta 1. punkts jāinterpretē tā, ka tajā ņemta vērā atbilstība attiecināmības kritērijiem to izvērtēšanas brīdī un līguma atcelšanai ar atpakaļejošu spēku nav nozīmes. Izvērtējot īpašumtiesības uz strīdīgo zemes gabalu, līguma atcelšana ar atpakaļejošu spēku drīzāk esot jāņem vērā no tā atcelšanas brīža. Pretējā gadījumā atbalsta saņēmējam jāatmaksā saņemtās summas, lai arī viņš nav pieļāvis kļūdu un līdz pat atcelšanas brīdim visi attiecināmības kritēriji bija ievēroti.

7 Spriedums civillietā Nr. 286/2020, RO:CACLJ:2020:050.000286 (izlasīts ar mašīntulkošanas palīdzību).

8 *Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale – Agenția de Plăți și Intervenție pentru Agricultură – Centrul Județean Bistrița-Năsăud* (Lauksaimniecības un lauku attīstības ministrija – Lauksaimniecības maksājumu un intervences aģentūra – Bistricas-Neseudas apgabala centrs, Rumānija; turpmāk tekstā – "*APIA*").

9 Atbalsta summa bija 83 334,01 Rumānijas lejas (aptuveni 16 743 EUR). Saskaņā ar *APIA* sniegto paziņojumu attiecīgais finansiālais atbalsts JD tika piešķirts ar 2019. gada 25. maija, 2020. gada 15. janvāra, 2020. gada 24. marta, 2020. gada 17. augusta un 2021. gada 8. jūnija maksājuma paziņojumiem.

10 Spriedums civillietā Nr. 197/2023, RO:TBBNS:2023:006.000197 (izlasīts ar mašīntulkošanas palīdzību).

20. Gadījumā, ja Tiesa Regulas Nr. 1306/2013 63. panta 1. punktu interpretētu tādējādi, ka tajā noteikta prasība atmaksāt atbalstu gadījumā, ja nomas līgums tiek izbeigts ar atpakaļejošu spēku, iesniedzējtiesa jautā, vai ir piemērojams samērīguma princips. Tā tostarp norāda, ka šīs regulas 64. pantā par administratīvo sodu piemērošanu – paredzot, ka šādus sodus nevar piemērot atbalsta saņēmēja vainas neesamības gadījumā un, ja tie tiek piemēroti, tiem jābūt samērīgiem, – tās 63. panta 1. punkts nav minēts un tātad tam nav nozīmes pēdējās minētās tiesību normas piemērošanā.

21. Iesniedzējtiesa turklāt norāda, ka Regulas Nr. 1306/2013 63. panta 1. punktā nav sniegti nekādi precizējumi par apstākļiem, kādos atbalsta atsaukšanai jābūt pilnīgai vai daļējai. Tā uzskata, ka samērīguma princips attiecas arī uz šīs tiesību normas piemērošanu, un ierosina ņemt vērā brīdi, kad notikusi līguma atcelšana ar atpakaļejošu spēku, un atbalsta saņēmēja vainas pakāpi attiecībā uz šīs atcelšanas iemeslu.

22. Šādos apstākļos *Curtea de Apel Cluj* (Kluža apelācijas tiesa) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

“1) Vai, interpretējot [Regulas Nr. 1306/2013] 63. panta 1. punktu, situācijā, kad saņēmējs neatbilst attiecināmības nosacījumiem, ietverama situācija, kad saskaņā ar valsts tiesisko regulējumu ar atpakaļejošu spēku tiek atcelts līgums, kas bija spēkā esošs attiecināmības nosacījumu analīzes brīdī, neatkarīgi no brīža, kad notiek šī atcelšana?

2) Ja atbilde uz iepriekšējo jautājumu ir apstiprinoša, vai attiecībā uz maksājuma atsaukšanu saskaņā ar [Regulas Nr. 1306/2013] 63. panta 1. punktu var tikt piemērots samērīguma princips?”

23. Rakstveida apsvērumus Tiesai iesniedza Rumānijas valdība un Eiropas Komisija.

24. Saskaņā ar Reglamenta 76. panta 2. punktu Tiesa nolēma izspriest lietu bez tiesas sēdes. Ar 2025. gada 4. aprīlī nosūtīto vēstuli Tiesa Rumānijas valdībai un Komisijai uzdeva jautājumus, uz kuriem jāsniedz rakstveida atbilde, un tās atbildēja noteiktajā termiņā.

IV. Juridiskā analīze

25. No lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka šīs lietas pamatā ir situācija, kurā lauksaimniekam no Savienības lauksaimniecības fondiem piešķirts finansiāls atbalsts par zemi, par kuru noslēgts nomas līgums. Šis līgums tika atcelts ar atpakaļejošu spēku saskaņā ar piemērojamajām valsts tiesību normām, līdz ar to tika uzskatīts, ka tas nekad nav pastāvējis. Tālab, lai gan lauksaimnieks pieteikuma iesniegšanas brīdī atbilda attiecināmības nosacījumiem, tostarp pierādījumiem par zemes likumīgu izmantošanu, tagad tas tā vairs nav.

26. Šādos apstākļos ar pirmo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai nomas līguma izbeigšana ar atpakaļejošu spēku uzskatāma par neatbilstību attiecināmības kritērijiem, kuru dēļ atbalsts jāatsauc saskaņā ar Regulas Nr. 1306/2013 63. panta 1. punktu, ja šis līgums pastāvēja atbalsta pieteikuma iesniegšanas brīdī.

27. Apstiprinošas atbildes gadījumā ar otro jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai jāatmaksā viss piešķirtais atbalsts vai arī lēmums par atbalsta atsaukšanu ir atkarīgs no samērīguma principa piemērošanas konkrētajos lietas apstākļos.

28. Šķiet, ka iesniedzējtiesa būtībā pievēršas negatīvajām sekām, kādas rada atbalsta atsaukšana nomas līguma izbeigšanas ar atpakaļejošu spēku dēļ situācijā, kad nav lauksaimnieka vainas, jo viņš līdz atcelšanas brīdim atbilda attiecināmības kritērijiem.

29. Pirms veicu pirmā (B) un otrā (C) jautājuma analīzi, manuprāt, ir lietderīgi sniegt dažus ievada apsvērumus par attiecīgā atbalsta attiecināmības kritērijiem (A).

A. Attiecināmības kritēriji vienotajiem platībmaksājumiem

30. Svarīgs KLP – kas ir viena no pirmām kopējām politikām, kuras izveidotas ar Līgumiem, – mērķis ir "panākt pietiekami augstu dzīves līmeni lauku iedzīvotājiem, jo īpaši palielinot lauksaimniecībā nodarbināto personu individuālos ienākumus"[11].

31. Viens no veidiem, kā sasniegt šo mērķi, ir tiešie maksājumi, kas nodrošina ienākumu atbalstu.

32. KLP Savienības līmenī pārvalda un finansē no Eiropas Savienības budžeta[12]. Tomēr šīs politikas īstenošanu un tās ietvaros veiktos maksājumus tieši pārvalda dalībvalstis. Tas nozīmē, ka valsts iestādes atbild par lauksaimniekiem paredzēto tiešo maksājumu pārvaldību un kontroli[13].

33. Gadu gaitā KLP satvars vairākkārt pārstrādāts[14]. Nav strīda par to, ka šajā lietā piemērojamais Savienības tiesiskais regulējums attiecas uz KLP 2014.–2020. gada finansēšanas laikposmu[15]. Šajā lietā piemērojama Regula (ES) Nr. 1307/2013[16] par lauksaimniekiem paredzētiem tiešajiem maksājumiem un Regula Nr. 1306/2013, ar ko paredz kopīgus noteikumus KLP finansēšanai, pārvaldībai un uzraudzībai.

[11] LESD 39. panta 1. punkta b) apakšpunkts.

[12] KLP piešķīrums ES budžetā sadalīts starp diviem fondiem: Eiropas Lauksaimniecības garantiju fondu (turpmāk tekstā – "ELGF"), kura lielākā daļa attiecas uz ienākumu atbalsta shēmām, un Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai (turpmāk tekstā – "ELFLA"), kas paredzēts lauku attīstībai. Skat. Komisijas tīmekļa vietni, pieejama: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/financing-cap/cap-funds_en#eagf. Saskaņā ar ziņojumiem Eiropas Savienības 2021.–2027. gada finanšu shēmā kopējais piešķīrums KLP ir 386,6 miljardi EUR: ELGF piešķirts 291,1 miljards EUR, no kuriem līdz pat 270 miljardi EUR paredzēti ienākumu atbalsta shēmām, bet atlikusī summa atvēlēta lauksaimniecības tirgu atbalstam, savukārt ELFLA piešķirti 95,5 miljardi EUR.

[13] Piemēram, skat. Eiropas Savienības Lauksaimniecības un lauku attīstības ģenerāldirektorāts, *Skaidrojumi par KLP – Tiešie maksājumi lauksaimniekiem 2015.–2020. gadā*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga, 2017, pieejams: https://data.europa.eu/doi/10.2762/572019.

[14] Piemēram, skat. Eiropas Parlaments, *Kopējā lauksaimniecības politika – instrumenti un reformas*, pieejams: https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lv/sheet/107/the-common-agricultural-policy-instruments-and-reforms. Vispārīgai diskusijai skat., piemēram, Barents, R., *The Agricultural Law of the EU*. Otrais izdevums, Wolters Kluwer, Alphen aan den Rijn, 2022, 2. nodaļa, it īpaši 27.–49. lpp.; Phoa, P., "Unity and diversity in the Common Agricultural Policy", no: van den Brink, T. un Passalacqua, V. (red.), *Balancing Unity and Diversity in EU Legislation*, Edward Elgar, Cheltenham, 2024, 231.–254. lpp.

[15] Ņemot vērā pārejas noteikumus 2021. un 2022. gadam, 2023.–2027. gada KLP finansēšanas periodam ir jauns Savienības tiesību aktu kopums.

[16] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (2013. gada 17. decembris), ar ko izveido noteikumus par lauksaimniekiem paredzētiem tiešajiem maksājumiem, kurus veic saskaņā ar kopējās lauksaimniecības politikas atbalsta shēmām, un ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 637/2008 un Padomes Regulu (EK) Nr. 73/2009 (OV 2013, L 347, 608. lpp.). Tā tika aizstāta ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) 2021/2115 (2021. gada 2. decembris), ar ko izveido noteikumus par atbalstu stratēģiskajiem plāniem, kuri dalībvalstīm jāizstrādā saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku (KLP stratēģiskie plāni) un kurus finansē no Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonda (ELGF) un no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA), un ar ko atceļ Regulas (ES) Nr. 1305/2013 un (ES) Nr. 1307/2013 (OV 2021, L 435, 1. lpp.).

34. Šajā lietā aplūkotā atbalsta shēma – VPMS – KLP ietvaros tika ieviesta 2003. gadā kā pārejas režīms dažām dalībvalstīm, kuras Savienībai pievienojās 2004. un 2007. gadā. Tā ir no ražošanas neatkarīga lauksaimnieku ienākumu atbalsta shēma, ko īsteno ar tiešajiem maksājumiem lauksaimniekiem, pamatojoties uz to deklarētajiem atbalsttiesīgajiem hektāriem [17].

35. Saskaņā ar Regulas Nr. 1307/2013 36. panta 1. punkta pirmo daļu dalībvalstīm, kuras pievienojās Eiropas Savienībai 2004. un 2007. gadā un kuras VPMS piemēroja 2014. gadā, bija atļauts turpināt to piemērot līdz 2020. gada 31. decembrim [18]. Desmit dalībvalstis, tostarp Rumānija, turpināja piemērot VPMS pēc 2014. gada.

36. Saskaņā ar Regulas Nr. 1307/2013 36. panta 2. punktu vienoto platībmaksājumu piešķir katru gadu par katru lauksaimnieka deklarēto atbalsttiesīgo hektāru [19].

37. Jēdziens "atbalsttiesīgs hektārs" Regulas Nr. 1307/2013 32. panta 2. punkta a) apakšpunktā definēts kā "jebkura saimniecības lauksaimniecības zeme, kuru izmanto lauksaimniecības darbībām [..]".

38. Judikatūrā [20] arī paskaidrots – lai zemi varētu uzskatīt par "atbalsttiesīgu hektāru" Regulas Nr. 1307/2013 32. panta 2. punkta izpratnē, tai jāatbilst trim nosacījumiem, proti, i) tai jābūt lauksaimniecības zemei; ii) uz tās jāveic lauksaimnieciska darbība un iii) šai platībai jābūt saistītai ar saimniecību [21].

39. Citiem vārdiem – lauksaimniekam, kurš piesakās VPMS saņemšanai, jābūt pieejamai lauksaimniecības zemei, lai to izmantotu lauksaimniecības vajadzībām. Šajā ziņā Tiesa nospriedusi: "tas, ka platība ir lauksaimnieka rīcībā, principā nozīmē, ka viņš var to izmantot pēc saviem ieskatiem, lai faktiski varētu tur veikt lauksaimniecisku darbību" [22].

40. Lai noteiktu, vai attiecīgā platība ir lauksaimnieka rīcībā, Savienības tiesību aktos nav prasīts, lai šis lauksaimnieks iesniegtu formālu juridisku dokumentu; pietiek ar to, ka tiek pierādīta šīs platības faktiska izmantošana, kā arī minētā lauksaimnieka pietiekama autonomija veikt lauksaimniecisko darbību minētajā platībā [23].

17 Skat., piemēram, Eiropas Revīzijas palāta, *Cik efektīva ir vienotā platībmaksājuma shēma kā pārejas sistēma lauksaimnieku atbalstam jaunajās dalībvalstīs. Īpašais ziņojums Nr. 16/2012*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga, 2012, pieejams: https://data.europa.eu/doi/10.2865/27543; McMahon, J.A., *EU Agricultural Law and Policy*. Edward Elgar, Cheltenham, 2019, īpaši 46.–48. lpp.

18 Skat. arī Regulas Nr. 1307/2013 32. apsvērumu.

19 Šajā tiesību normā turklāt ir atsauce uz Regulas Nr. 1306/2013 72. panta 1. punkta pirmās daļas a) apakšpunktu, saskaņā ar kuru katru gadu tostarp VPMS saņēmējs iesniedz tiešo maksājumu pieteikumu, vajadzības gadījumā norādot: visus saimniecības lauksaimniecībā izmantojamos zemes gabalus, kā arī lauksaimniecībā neizmantoto zemi, par kuru tiek prasīts atbalsts saskaņā ar 67. panta 2. punktu;

20 Piemēram, skat. spriedumus, 2021. gada 29. aprīlis, *Piscicola Tulcea* un *Ira Invest* (C-294/19 un C-304/19, EU:C:2021:340, 64. punkts), un 2024. gada 4. jūlijs, *Asoprovac* (C-708/22, EU:C:2024:573, 18. punkts).

21 Lauksaimniecības zeme ietilpst lauksaimnieka saimniecībā, ja minētajam lauksaimniekam ir tiesības to pārvaldīt, veicot uz tās lauksaimnieciskas darbības, proti, ja saistībā ar šo platību viņam ir pietiekama autonomija, lai veiktu tajā lauksaimniecisku darbību. Skat., piemēram, spriedumu, 2021. gada 16. decembris, *Euro Delta Danube* (C-225/20, EU:C:2021:1021, 41. punkts). Lauksaimniekam nav jābūt neierobežotām tiesībām lemt par platību, ja viņš to izmanto lauksaimniecības vajadzībām, tomēr viņam jābūt zināmām lēmumu pieņemšanas pilnvarām, veicot lauksaimniecisko darbību šajās platībās. Skat., piemēram, spriedumus, 2021. gada 16. decembris, *Euro Delta Danube* (C-225/20, EU:C:2021:1021, 43. punkts), un 2022. gada 7. aprīlis, *Avio Lucos* (C-116/20, EU:C:2022:273, 49. un 50. punkts).

22 Spriedums, 2022. gada 7. aprīlis, *Avio Lucos* (C-116/20, EU:C:2022:273, 46. punkts).

23 Skat., piemēram, spriedumus, 2010. gada 14. oktobris, *Landkreis Bad Dürkheim* (C-61/09, EU:C:2010:606, 54. punkts), un 2022. gada 7. aprīlis, *Avio Lucos* (C-116/20, EU:C:2022:273, 53. punkts).

41. Tomēr Tiesa ir nospriedusi, ka dalībvalstīm ir rīcības brīvība attiecībā uz apliecinošiem dokumentiem un pierādījumiem, ko var pieprasīt no atbalsta pieteicēja par platībām, uz kurām attiecas viņa pieteikums [24].

42. Šajā lietā Rumānijas tiesību aktos prasīts, lai pieteikuma iesniegšanas brīdī lauksaimnieks iesniegtu nepieciešamos dokumentus ar nolūku pierādīt, ka atbalsttiesīgie hektāri viņa rīcībā ir likumīgi, pretējā gadījumā maksājums tiek izslēgts no Savienības finansējuma.

43. Pamatojoties uz pastāvošo judikatūru, neškiet, ka šāda prasība principā būtu pretrunā Savienības tiesībām. Tiesa uzskata, ka prasība pierādīt, ka pastāv lietojuma tiesības uz zemi, uz kuru attiecas vienotā maksājuma pieteikums, ir pieņemama, ciktāl tā nodrošina KLP mērķu sasniegšanu, liedzot pieteikuma iesniedzējam nelikumīgi izmantot trešām personām piederošu zemi [25].

44. Līdz ar to, ja saskaņā ar valsts tiesību aktiem lietojuma tiesības uz zemi tiek atceltas, Savienības tiesībām nav pretrunā valsts tiesību norma, saskaņā ar kuru tiek uzskatīts, ka attiecināmības kritērijs nav izpildīts.

45. Tomēr Tiesa vēl nav saskārusies ar situāciju, kurā lietojuma tiesības uz zemi kā viens no valsts tiesībās paredzētajiem attiecināmības kritērijiem būtu pastāvējis pieteikuma iesniegšanas brīdī, bet pēc tam tiktu atceltas ar atpakaļejošu spēku. Šādi mēs nonākam pie pirmā iesniedzējtiesas jautājuma.

B. Par pirmo jautājumu

46. Ja konstatē, ka nav izpildīts kāds no attiecināmības kritērijiem atbalsta piešķiršanai, Regulas Nr. 1306/2013 63. panta 1. punkts pieprasa, lai atbalsts netiktu izmaksāts, vai arī – ja tas jau ir izmaksāts, lai tas tiktu pilnībā vai daļēji atsaukts.

47. Vienlaikus saskaņā ar Regulas Nr. 1307/2013 36. panta 5. punktu, izņemot nepārvaramas varas gadījumu vai izņēmuma apstākļus, atbalsttiesīgajiem hektāriem jābūt lauksaimnieka rīcībā dalībvalsts noteiktajā datumā. Rumānijas gadījumā, ciktāl tas attiecas uz šajā lietā piemērojamo maksājuma termiņu, tas ir 2019. gada 15. maijs.

48. Tādējādi ar pirmo jautājumu iesniedzējtiesa vēlas noskaidrot, vai jāpiemēro Regulas Nr. 1306/2013 63. panta 1. punkts, pat ja atbalsta pieteikuma iesniegšanas brīdī visi attiecināmības kritēriji bija izpildīti un lietojuma tiesības uz zemi ar atpakaļejošu spēku tika atceltas tikai vēlāk, nepastāvot lauksaimnieka, kurš saņēmis šādu atbalstu, vainai.

49. Pat, ja šis jautājums attiecas tikai uz Regulas Nr. 1306/2013 63. panta 1. punktu, manuprāt, tam nepieciešama arī Regulas Nr. 1307/2013 36. panta 5. punkta, lasot to kopsakarā ar tās 32. panta 4. punktu, interpretācija.

50. Abas lietas dalībnieces tiesvedībā Tiesā, proti, Rumānijas valdība un Komisija, ir vienisprātis par Regulas Nr. 1306/2013 63. panta 1. punkta piemērojamību šīs lietas apstākļos.

[24] Skat., piemēram, spriedumus, 2010. gada 24. jūnijs, *Pontini* u.c. (C-375/08, EU:C:2010:365, 82. un 86. punkts); 2020. gada 17. decembris, *Land Berlin* (Maksājumtiesības saistībā ar KLP) (C-216/19, EU:C:2020:1046, 35. punkts); un 2022. gada 7. aprīlis, *Avio Lucos* (C-116/20, EU:C:2022:273, 61. un 63. punkts).

[25] Spriedums, 2022. gada 7. aprīlis, *Avio Lucos* (C-116/20, EU:C:2022:273, 65. punkts).

51. Kā norāda abas lietas dalībnieces, Regulas Nr. 1307/2013 32. panta 4. punktā noteikts, ka "platību uzskata par atbalsttiesīgiem hektāriem tikai tad, ja tās visu kalendāro gadu atbilst atbalsttiesīga hektāra definīcijai, izņemot nepārvaramas varas vai ārkārtas apstākļu gadījumā".

52. Tādēļ uzskatu, ka Regulas Nr. 1307/2013 36. panta 5. punktā paredzētā prasība, saskaņā ar kuru atbalsttiesīgajiem hektāriem jābūt lauksaimnieka rīcībā *pieteikuma iesniegšanas brīdī*, nenozīmē, ka tie nedrīkst palikt lauksaimnieka rīcībā visu to gadu, par kuru atbalsts piešķirts. Proti, šajā tiesību normā vienīgi norādīts, ka datumā, kas izvēlēts par pārbaudes datumu, šai zemei pašsaprotami jābūt lauksaimnieka rīcībā.

53. Tomēr VPMS atbalstu piešķir katru gadu, lai atbalstītu lauksaimnieka ienākumus no attiecīgās zemes minētajā gadā. Tas nozīmē, ka lauksaimniecisko darbību lauksaimnieks uz šīs zemes veic visu to gadu, uz kuru attiecas atbalsts. Ja pietiktu ar to, ka zeme lauksaimniekam likumīgi pieejama tikai pieteikuma iesniegšanas dienā, tas būtu pretrunā šim mērķim.

54. Šajā ziņā, pat ja nomas līgums nākotnē tiktu atcelts, tādējādi liedzot lauksaimniekam izmantot zemi no noteikta brīža tajā gadā, par kuru tika piešķirts atbalsts, Regulas Nr. 1307/2013 32. panta 4. punktā noteiktais attiecināmības kritērijs nebūtu izpildīts. No tā izrietētu prasība atsaukt piešķirto atbalstu.

55. Rumānijas tiesību akti, kuros paredzēta nomas līguma izbeigšana ar atpakaļejošu spēku, nevis uz nākotni vērsta izbeigšana, noved pie tāda paša rezultāta, proti, lauksaimnieks nevar likumīgi rīkoties ar zemi tajā gadā, par kuru viņš pieprasa atbalstu.

56. Šādā gadījumā attiecināmības kritēriji nav izpildīti, un Regulas Nr. 1306/2013 63. panta 1. punktā noteikts, ka piešķirtais atbalsts jāatsauc.

57. Šādas nepamatoto maksājumu atgūšanas mērķis ir Eiropas Savienības finanšu interešu aizsardzība un netaisnas iedzīvošanās novēršana [26].

58. Eiropas Savienības finanšu intereses principā tiek aizsargātas, ja atbalstu piešķir tikai tad, kad ir izpildīti visi attiecināmības kritēriji.

59. Saskaņā ar Regulas Nr. 1306/2013 58. panta 1. punktu dalībvalstīm, kas īsteno KLP, jānodrošina Eiropas Savienības finanšu interešu ievērošana. Dalībvalstīm šajā ziņā nav rīcības brīvības [27]. Tām jāpieprasa atmaksāt piešķirto atbalstu, ja nav izpildīti attiecināmības kritēriji.

60. Pienākums atmaksāt saņemto atbalstu nav sods. Kā konsekventi lēmusi Tiesa [28] un kā uzsvērušas Rumānijas valdība un Komisija, KLP ietvaros atbalsta atsaukšana attiecināmības nosacījumu neievērošanas dēļ ir tikai šo nosacījumu neievērošanas sekas [29].

[26] Šajā ziņā skat. ģenerāladvokāta N. Vāla [*N. Wahl*] secinājumus lietā *Demmer* (C-684/13, EU:C:2015:131, 69. punkts).

[27] Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2022. gada 17. novembris, *Avicarvil Farms* (C-443/21, EU:C:2022:899, 36. punkts), kurā Tiesa nosprieda, ka "jebkāda dalībvalsts rīcības brīvības izmantošana attiecībā uz iespēju prasīt vai neprasīt tādu Savienības līdzekļu atmaksu, kuri piešķirti nepamatoti vai pieļaujot pārkāpumus, būtu pretrunā pienākumam atgūt nepamatoti vai pieļaujot pārkāpumus izmaksātos līdzekļus, kas dalībvalstu iestādēm noteikts KLP ietvaros."

[28] Skat., piemēram, spriedumus, 2007. gada 24. maijs, *Maatschap Schonewille-Prins* (C-45/05, EU:C:2007:296, 47. punkts); 2012. gada 24. maijs, *Hehenberger* (C-188/11, EU:C:2012:312, 37. punkts); un 2024. gada 29. februāris, *Eesti Vabariik (Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet)* (C-437/22, EU:C:2024:176, 56. punkts).

[29] Tādēļ Regulas Nr. 1306/2013 64. panta noteikumi par administratīvo sodu piemērošanu šajā lietā nav piemērojami.

61. Tādējādi atmaksāšana tiek prasīta tikai tāpēc, ka atbalstu nevajadzēja piešķirt. Šajā ziņā, kā norāda Komisija, nav nozīmes tam, vai nomas līgums tika izbeigts ar atpakaļejošu spēku bez lauksaimnieka, kurš saņēma atbalstu, vainas [30]. Atbalsts jāatmaksā tikai tāpēc, ka lauksaimniekam vispār nebija tiesību to saņemt.

62. Pilnības labad jāuzsver, ka nomas līguma izbeigšana ar atpakaļejošu spēku šīs lietas apstākļos nešķiet nepārvarama vara vai ārkārtas apstākļi ne Regulas Nr. 1306/2013 [31], ne arī Regulas Nr. 1307/2013 32. panta 4. punkta un 36. panta 5. punkta izpratnē.

63. KLP kontekstā Tiesa pastāvīgi ir spriedusi, ka nepārvaramas varas vai ārkārtas apstākļu jēdziens apzīmē notikumu, kas radies tādu no saņēmēja neatkarīgu, neparastu un neparedzamu apstākļu dēļ, kuru sekas nav bijis iespējams novērst, neraugoties uz šī saņēmēja izrādīto pienācīgo rūpību [32].

64. Šajā gadījumā jāatgādina (skat. šo secinājumu 11. punktu), ka sprieduma, ar kuru nomas līgums tika izbeigts ar atpakaļejošu spēku, datums sakrita ar maksājuma pieteikuma datumu. Proti, kad JD iesniedza pieteikumu, nebija pabeigta tiesvedība attiecībā uz JD un zemi, kas bija nomas līguma priekšmets.

65. Līdz ar to, neskarot pārbaudi, kas jāveic iesniedzējtiesai, man šķiet apšaubāmi, ka nomas līguma atcelšana ar atpakaļejošu spēku šīs lietas apstākļos ir šāds neparasts un neparedzams notikums, kuru nevarēja paredzēt pieteikuma iesniegšanas dienā.

66. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, uzskatu, ka uz pirmo jautājumu jāatbild šādi: Regulas Nr. 1306/2013 63. panta 1. punkts kopsakarā ar Regulas Nr. 1307/2013 32. panta 4. punktu un 36. panta 5. punktu jāinterpretē tādējādi, ka tas ir piemērojams situācijā, kad atbalsta pieteikuma iesniegšanas brīdī bija izpildīti visi attiecināmības kritēriji, bet zemes izmantošanas tiesības vēlāk tika atceltas ar atpakaļejošu spēku, pat ja šī atcelšana nav notikusi tāda lauksaimnieka vainas dēļ, kurš saņēmis šādu atbalstu.

C. Par otro jautājumu

67. Kā redzams šo secinājumu 27. punktā, otrais jautājums būtībā ir par to, vai Regulas Nr. 1306/2013 63. panta 1. punktā visos gadījumos pieprasīta atbalsta atsaukšana, ja vairs nav izpildīts kāds no attiecināmības kritērijiem, jo nomas līgums ir atcelts ar atpakaļejošu spēku, vai arī iestādei vai tiesai, kas lemj, pamatojoties uz samērīguma principa piemērošanu, ir atstāta zināma rīcības brīvība.

68. Šajā jautājumā tiesvedības dalībniekiem ir atšķirīgas nostājas. Rumānijas valdība uzskata, ka samērīguma princips nav piemērojams un ka dalībvalstij vienmēr jāuzdod atmaksāt atbalstu tādā situācijā, kāda ir šajā lietā. Turpretim Komisija uzskata, ka ir piemērojams samērīguma princips. Tomēr tā secina, ka tas nemaina šīs lietas iznākumu un ka attiecīgais atbalsts jāatmaksā.

[30] Skat., piemēram, spriedumu, 2023. gada 23. novembris, *Instituto de Financiamento da Agricultura e Pescas* (Apmežošanas pasākumi) (C-213/22, EU:C:2023:904, 26.–51. punkts), kurā konstatēts, ka atbalsta saņēmējam bija jāatmaksā saņemtais atbalsts, jo valsts tiesību aktos paredzētais nosacījums nebija izpildīts nelabvēlīgu laikapstākļu dēļ un tādējādi no saņēmēja neatkarīgu iemeslu dēļ.

[31] Šajā ziņā skat. Regulas Nr. 1306/2013 2. panta 2. punktu un 5. apsvērumu.

[32] Piemēram, skat. spriedumus, 2023. gada 7. septembris, *Groenland Poultry* (C-169/22, EU:C:2023:638, 39. punkts), un 2024. gada 18. janvāris, *Askos Properties* (C-656/22, EU:C:2024:56, 47. un 49. punkts).

69. Regulas Nr. 1306/2013 63. panta 1. punktā samērīguma princips minēts tikai tā otrajā daļā, nevis pirmajā daļā. Rumānijas valdība apgalvo, ka otrā daļa šajā lietā nav piemērojama, savukārt Komisija apgalvo, ka šī daļa ir piemērojama, bet samērīguma apsvērumi neliedz pilnībā atsaukt atbalstu [33].

70. Iesniedzējtiesa lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu nav minējusi Regulas Nr. 1306/2013 63. panta 1. punkta otro daļu, tāpēc šķiet, ka ar otro jautājumu tā vēlas noskaidrot, vai apsvērumi par samērīgumu varētu mainīt šīs lietas iznākumu, jo šis princips netieši norādīts šīs tiesību normas pirmajā daļā.

71. Sliecos piekrist Rumānijas valdības viedoklim, ka Regulas Nr. 1306/2013 63. panta 1. punkta otrā daļa šajā lietā nav piemērojama. Rumānijas valdība uzskata, ka šī tiesību norma tika ieviesta, lai nodrošinātu, ka tad, ja lauksaimnieki piesakās uz finansējumu publiskā iepirkuma procedūrā (it īpaši ELFLA finansēto lauku attīstības pasākumu ietvaros), jebkāda atbalsta atsaukšana ir samērīga ar pārkāpuma smagumu, kas pieļauts šīs procedūras laikā. Tomēr ELGF finansētā VPMS neietver publiskā iepirkuma procedūras lauksaimniekiem; atbalstu piešķir tieši, pamatojoties uz deklarēto atbalsttiesīgo platību. Šajā gadījumā tiesības pretendēt uz atbalstu ir atkarīgas tikai no tā, vai ir izpildīti īpaši nosacījumi, piemēram, vai pastāv likumīgas tiesības izmantot zemi. Tādējādi šis noteikums nav tieši piemērojams minētajai shēmai.

72. Šāda interpretācija šķiet pieņemama. Otrais jautājums par samērīguma principa piemērojamību tādēļ jāsaprot kā tāds, kas attiecas uz Regulas Nr. 1306/2013 63. panta 1. punkta pirmo daļu.

73. Šajā ziņā jāatgādina, ka samērīguma princips ir vispārējs Savienības tiesību princips. Tas pieprasa, lai Savienības iestāžu akti būtu piemēroti ar attiecīgo tiesisko regulējumu sasniedzamo leģitīmo mērķu īstenošanai un lai tie nepārsniegtu šo mērķu sasniegšanai nepieciešamo, ņemot vērā, ka tad, ja ir iespēja izvēlēties no vairākiem piemērotiem pasākumiem, jāizvēlas vismazāk apgrūtinošais un radītās neērtības nedrīkst būt nesamērīgas attiecībā pret sasniedzamajiem mērķiem [34].

74. Tas pats princips attiecas arī uz dalībvalstīm, kad tās īsteno Savienības tiesību aktus. Tādējādi, kad Tiesa atzina, ka dalībvalstīm ir rīcības brīvība ieviest papildu nosacījumus atbalsta attiecināmībai, tā paskaidroja, ka, īstenojot šādu rīcības brīvību, jāievēro attiecīgā Savienības tiesiskajā regulējumā noteiktie mērķi un Savienības tiesību vispārējie principi, it īpaši samērīguma princips [35].

75. Valsts tiesību akti, kuros paredzēts, ka attiecināmības kritēriji nav izpildīti, ja nomas līgums tiek izbeigts ar atpakaļejošu spēku un tas rada pienākumu atmaksāt saņemto atbalstu, principā atbilst KLP mērķiem. Tas tā ir tādēļ, ka, pirmkārt, tas, ka Eiropas Savienības budžets netiek izmantots pretēji šādiem mērķiem, atbilst KLP tiešo maksājumu mērķim, proti, nodrošināt lauksaimniekiem pietiekami augstu dzīves līmeni, palielinot viņu ienākumus, un, otrkārt, atbilst Savienības finanšu interesēm.

[33] Komisija apgalvo, ka valsts tiesību normu publiskā iepirkuma jomā neievērošana jāuzskata par smagu, jo tā tika sodīta ar nomas līguma atcelšanu kopumā. Līdz ar to nosacījums, ka atbalsttiesīgajiem hektāriem jābūt lauksaimnieka rīcībā, nav izpildīts ne tikai daļēji, bet pat pilnībā. No tā izriet, ka saskaņā ar samērīguma principu atbalsts pilnībā jāatsauc.

[34] Skat., piemēram, spriedumus, 2007. gada 24. maijs, *Maatschap Schonewille-Prins* (C-45/05, EU:C:2007:296, 45. punkts), un 2023. gada 7. septembris, *Groenland Poultry* (C-169/22, EU:C:2023:638, 65. punkts).

[35] Skat., piemēram, spriedumus, 2010. gada 24. jūnijs, *Pontini* u.c. (C-375/08, EU:C:2010:365, 82. un 86. punkts); 2020. gada 17. decembris, *Land Berlin* (Maksājumtiesības saistībā ar KLP) (C-216/19, EU:C:2020:1046, 35. punkts); un 2022. gada 7. aprīlis, *Avio Lucos* (C-116/20, EU:C:2022:273, 61. un 63. punkts).

76. Bet ko darīt, ja, ņemot vērā šo valsts tiesisko regulējumu un konkrētās lietas apstākļus, Regulas Nr. 1306/2013 63. panta 1. punkta piemērošana izraisītu šiem mērķiem pretēju rezultātu? Šis ir jautājums, kas, manuprāt, uztrauc iesniedzējtiesu.

77. Proti, Regulas Nr. 1306/2013 63. panta 1. punktā patiešām atļauta atbalsta daļēja atsaukšana, lai arī tajā nav precizēts, kādos apstākļos pietiek tikai ar daļēju atsaukšanu. Tiesa, ka Regulas (ES) Nr. 640/2014[36] 35. panta 1. punktā, kas papildina šo regulu, noteikts: "Ja nav ievēroti atbilstības kritēriji, pieprasīto atbalstu atsaka vai *pilnībā* atsauc."[37]

78. Tomēr Regulas (ES) Nr. 809/2014[38], kurā paredzēti Regulas Nr. 1306/2013 īstenošanas noteikumi, 7. panta 3. punktā paredzēts, ka saņēmēja pienākums atmaksāt attiecīgo summu nav piemērojams, "ja maksājums veikts kompetentās iestādes vai citas iestādes kļūdas dēļ un ja ir pamats uzskatīt, ka saņēmējs nevarēja atklāt šo kļūdu"[39].

79. Lai gan šķiet, ka šī tiesību norma šajā lietā nav piemērojama[40], tā tomēr pierāda, ka pienākums pieprasīt nepamatoti izmaksātā atbalsta atmaksu nav beznosacījuma. Tas arī norāda uz to, ka Savienības likumdevējs ir vēlējies aizsargāt lauksaimniekus, kuri ir situācijā, kurā atbalsts tiem ir piešķirts kļūdaini un viņi tajā nav vainojami.

80. Kā paskaidrojusi Tiesa, VPMS atbalsta lauksaimniekiem "mērķis ir nodrošināt pietiekami augstu dzīves līmeni lauksaimniekiem, kuri *faktiski* veic lauksaimniecisko darbību un kuru rīcībā tādējādi *faktiski* ir lauksaimniecības zeme, uz kuras šī darbība tiek veikta"[41].

81. Šajā gadījumā, kas jāpārbauda iesniedzējtiesai, attiecīgais lauksaimnieks varēja labticīgi uzskatīt, ka attiecināmības kritēriji bija izpildīti visā laikposmā, kurā viņš faktiski izmantoja attiecīgo zemi lauksaimniecības vajadzībām. Vai pienākums atmaksāt atbalstu šādos apstākļos faktiski nebūtu pretrunā mērķim nodrošināt pietiekami augstu dzīves līmeni kādam, kas pelna iztiku no lauksaimnieciskās darbības? Prasība šādam lauksaimniekam atmaksāt atbalstu faktiski nelabvēlīgi ietekmētu viņa dzīves līmeni. Vienlaikus – ja attiecīgā zeme patiešām tika izmantota lauksaimniecības vajadzībām, vai Eiropas Savienības finanšu intereses tiešām tiktu aizskartas, ja šis atbalsts netiktu atmaksāts?

[36] Komisijas Deleģētā regula (2014. gada 11. marts), ar ko papildina Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1306/2013 attiecībā uz integrēto administrācijas un kontroles sistēmu, maksājumu atteikšanas vai atsaukšanas nosacījumiem un administratīvajiem sodiem, kas piemērojami tiešo maksājumu, lauku attīstības atbalsta un savstarpējās atbilstības kontekstā (OV 2014, L 181, 48. lpp.). Tā tika aizstāta ar Komisijas Deleģēto regulu (ES) 2022/1172 (2022. gada 4. maijs), ar ko Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) 2021/2116 papildina attiecībā uz kopējā lauksaimniecības politikā integrēto administrācijas un kontroles sistēmu un ar nosacījumu sistēmu saistīto administratīvo sodu piemērošanu un aprēķināšanu (OV 2022, L 183, 12. lpp.).

[37] Mans izcēlums.

[38] Komisijas Īstenošanas regula (2014. gada 17. jūlijs), ar ko paredz noteikumus par to, kā Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1306/2013 piemēro attiecībā uz integrēto administrācijas un kontroles sistēmu, lauku attīstības pasākumiem un savstarpējo atbilstību (OV 2014, L 227, 69. lpp.). Tā tika aizstāta ar Komisijas Deleģēto regulu (ES) 2022/1173 (2022. gada 31. maijs), ar ko Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) 2021/2116 papildina attiecībā uz kopējā lauksaimniecības politikā integrēto administrācijas un kontroles sistēmu un ar nosacījumu sistēmu saistīto administratīvo sodu piemērošanu un aprēķināšanu (OV 2022, L 183, 23. lpp.).

[39] Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2015. gada 2. jūlijs, *Demmer* (C-684/13, EU:C:2015:439, it īpaši 85. punkts), kurā Tiesa uzskatīja, ka, tā kā šādā tiesību normā paredzēts izņēmums no pienākuma atgūt nepamatoti izmaksāto atbalstu, tā "jāinterpretē šauri vēl jo vairāk tādēļ, ka šāda pienākuma mērķis ir aizsargāt Eiropas Savienības finanšu intereses".

[40] Ņemot vērā, ka pieteikuma iesniegšanas datums sakrita ar spriedumu par nomas līguma izbeigšanu un ka atbalsta maksājumi tika veikti pēc šī sprieduma pasludināšanas dienas, šķiet, ka JD varēja saprātīgi konstatēt nomas līguma spēkā neesamību.

[41] Spriedums, 2022. gada 7. aprīlis, *Avio Lucos* (C-116/20, EU:C:2022:273, 52. punkts) (mans izcēlums).

82. Manuprāt, iesniedzējtiesai būtu jāspēj izvērtēt, vai Regulas Nr. 1306/2013 63. panta 1. punkta piemērošana šīs lietas apstākļos atbilstu šim KLP mērķim nodrošināt lauksaimniekiem pietiekami augstu dzīves līmeni un būtu piemērota un nepieciešama Eiropas Savienības finanšu interešu aizsardzībai.

83. Veicot šādu izvērtējumu, iesniedzējtiesai būtu jāņem vērā visi konkrētās lietas apstākļi, tostarp tas, vai lauksaimniece izmantojusi attiecīgo zemes gabalu, labticīgi uzskatot, ka viņai bija likumīgas tiesības to darīt, vai, gluži pretēji, apzinājās, ka zemes lietošanas tiesības var tikt atceltas [42].

84. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, uzskatu, ka uz otro jautājumu jāatbild šādi: samērīguma princips ir piemērojams atbalsta atsaukšanai saskaņā ar Regulas Nr. 1306/2013 63. panta 1. punktu. Tādēļ valsts tiesa, ņemot vērā visus lietas apstākļus, var izvērtēt, vai šīs tiesību normas piemērošana būtu pretrunā KLP mērķim nodrošināt lauksaimniekiem pietiekami augstu dzīves līmeni un vai tās piemērošana ir piemērota un nepieciešama Eiropas Savienības finanšu interešu aizsardzībai šādos apstākļos.

V. Secinājumi

85. Ņemot vērā iepriekš minēto, ierosinu Tiesai uz *Curtea de Apel Cluj* (Klužas apelācijas tiesa, Rumānija) uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem atbildēt šādi:

1) Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 1306/2013 (2013. gada 17. decembris) par kopējās lauksaimniecības politikas finansēšanu, pārvaldību un uzraudzību un Padomes Regulu (EEK) Nr. 352/78, (EK) Nr. 165/94, (EK) Nr. 2799/98, (EK) Nr. 814/2000, (EK) Nr. 1290/2005 un (EK) Nr. 485/2008 atcelšanu 63. panta 1. punkts kopsakarā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 1307/2013 (2013. gada 17. decembris), ar ko izveido noteikumus par lauksaimniekiem paredzētiem tiešajiem maksājumiem, kurus veic saskaņā ar kopējās lauksaimniecības politikas atbalsta shēmām, un ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 637/2008 un Padomes Regulu (EK) Nr. 73/2009, 32. panta 4. punktu un 36. panta 5. punktu

   jāinterpretē tādējādi, ka tas ir piemērojams situācijā, kad atbalsta pieteikuma iesniegšanas brīdī bija izpildīti visi attiecināmības kritēriji, bet zemes izmantošanas tiesības vēlāk tika atceltas ar atpakaļejošu spēku, pat ja šī atcelšana nav notikusi tāda lauksaimnieka vainas dēļ, kurš saņēmis šādu atbalstu.

2) Samērīguma princips ir piemērojams atbalsta atsaukšanai saskaņā ar Regulas Nr. 1306/2013 63. panta 1. punktu. Tādēļ valsts tiesa, ņemot vērā visus lietas apstākļus, var izvērtēt, vai šīs tiesību normas piemērošana būtu pretrunā KLP mērķim nodrošināt lauksaimniekiem pietiekami augstu dzīves līmeni un vai tās piemērošana ir piemērota un nepieciešama Eiropas Savienības finanšu interešu aizsardzībai šādos apstākļos.

[42] Šajā ziņā, šķiet, ka šīs lietas apstākļos nozīme būtu tam, ka JB bija iesaistīta strīdā, kas beidzās ar nomas līguma atcelšanu ar atpakaļejošu spēku, ka šī tiesvedība notika pirms pieteikuma iesniegšanas, kā arī tam, ka dažas atbalsta daļas tika izmaksātas pēc tam, kad spriedums, kura dēļ tika atcelts nomas līgums, bija kļuvis galīgs.